

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA

J/10520. számú

Jelentés

**az egyes területi folyamatok megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről szóló
61/2003. (V. 28.) OGY határozat végrehajtásáról**

**Előadó: Kiss Péter
Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter**

Budapest, 2004. május

Jelentés

az egyes területi folyamatok megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről szóló 61/2003. (V. 28.) OGY határozat végrehajtásáról

Az Országos Területrendezési Tervről (OTrT) szóló törvény előkészítése során négypartii egyetértés született – többek között – arról, hogy készüljön országgyűlési határozat az olyan nagyobb jelentőségű képviselői kezdeményezésekről, amelyek tartalmilag módosító javaslat formájában nem illeszthetők az OTrT műszaki, ökológiai keretterv jellegéhez, de a felvetett probléma megoldására vonatkozóan esetleg intézkedést igényelnek. Ennek megfelelően került előkészítésre és elfogadásra a 61/2003. (V. 28.) OGY határozat, amelyben az Országgyűlés négy témában kötelezte a Kormányt feltáró vizsgálatok elvégzésére és azok eredményétől függően, intézkedésre.

A feladat végrehajtása érdekében a koordinációt ellátó Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal intézkedési tervet dolgozott ki, egyúttal felkérte az érintett minisztériumokat a szükséges vizsgálatok elvégzésére. A beérkezett dokumentumok alapján az egyes határozati pontokkal kapcsolatban az alábbi jelentés tehető:

ad 1. pont

„... tekintse át a Duna–Tisza közti homokhátság vízpótlásáról szóló 105/1995. (XI. 1.) OGY határozat végrehajtását és az elkövetkezendő időszakban teljesítendő feladatokat;”

A Duna–Tisza közti homokhátság vízpótlásáról szóló 105/1995. (XI. 1.) OGY határozat meghozatala óta eltelt időben a Duna–Tisza közti homokhátság problematikája rendszeresen, minden kormányzati ciklusban az érdeklődés előterébe került, és több alkalommal készült tájékoztató az Országgyűlés részére. A nevezett országgyűlési határozat címében a Duna–Tisza közti homokhátság kérdésével foglalkozik ugyan, de az Alföld környezetvédelmi, tájvédelmi és tájhasznosítási kérdéseinek komplex kezelését határozza meg.

A Duna–Tisza közti homokhátság talajvízsüllyedésének, a területre gyakorolt káros hatásainak és a megoldási lehetőségek feltárására az elmúlt években több kormányhatározat is született:

- 2087/1995. (IV. 3.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti hátság kritikus vízháztartási helyzetéről,
- 2286/1996. (X. 25.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti hátság vízpótlásáról,
- 2271/1999. (X. 22.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti homokhátság vízháztartási helyzetéről és a további szükséges intézkedésekről,
- 2095/2004. (IV. 27.) Korm. határozat a Duna–Tisza közti hátság területén bekövetkezett kedvezőtlen változások hatásainak mérsékléséről.

A 105/1995. (XI. 1.) OGY határozat a Duna–Tisza közti homokhátság vízpótlása mellett érintette az Alföld teljes térségét, kapcsolódott az Alföld Programhoz, illetve hivatkozta az Alföld egyes időszakos környezetvédelmi, tájvédelmi és tájhasznosítási kérdéseiről szóló 24/1991. (IV. 17.) OGY határozatot. Az Országgyűlés ez utóbbi határozatához kapcsolódóan a következő kormányhatározatok születtek:

- 2042/1994. (V. 9.) Korm. határozat az Alföld területfejlesztési, tájvédelmi és tájhasznosítási feladatairól,
- 2152/1995. (V. 25.) Korm. határozat a 2042/1994. (V. 9.) Korm. határozat felülvizsgálatáról.

A fenti országgyűlési és kormányhatározatok közül ma három van hatályban:

- az Alföld egyes időszakos környezetvédelmi, tájvédelmi és tájhasznosítási kérdéseiről szóló 24/1991. (IV. 17.) OGY határozat,
- a Duna–Tisza közti homokhátság vízpótlásáról szóló 105/1995. (XI. 1.) OGY határozat, továbbá
- a Duna–Tisza közti hátság területén bekövetkezett kedvezőtlen változások hatásainak mérsékléséről szóló 2095/2004. (IV. 27.) Korm. határozat, amely egyben hatályon kívül helyezte a Duna–Tisza közti homokhátság vízháztartási helyzetéről és a további szükséges intézkedésekről szóló 2271/1999. (X. 22.) Korm. határozatot.

Mivel a fentebb említett határozatok egymással összefüggnek, egymásra hivatkozásokat tartalmaznak, a bennük foglalt feladatok áttekintése mindhárom vonatkozásában megtörtént.

a) Az Alföld egyes időszakos környezetvédelmi, tájvédelmi és tájhasznosítási kérdéseivel kapcsolatosan végzett feladatok

Az Alföld területfejlesztési, tájvédelmi és tájhasznosítási feladatairól szóló – ma már nem hatályos – 2042/1994. (V. 9.) Korm. határozattal (amelynek mellékletét képező Intézkedési Program *Alföld Program* néven vált ismertté) a Kormány kinyilvánította egyetértését az Alföld Program koncepciójában foglalt stratégiai fejlesztési irányokra vonatkozóan. Ugyanakkor – külön költségvetési forrás hiányában – a mezőgazdasági, ipari, idegenforgalmi és infrastruktúra-fejlesztési feladatok nem az Alföld Program keretei között, hanem az Alföld Programban leginkább érintett tárcák lehetőségeihez mérten valósulhattak meg.

Az eredeti, Alföld Programban megcélzott komplex tervi elgondolásból pedig 1999-re egy, a VÁTI Kht. által készített, széles körben egyeztetett ajánlásokat tartalmazó, de nem kötelező érvényű és így komplexitása ellenére is „egyoldalú” területrendezési tanulmányterv született a Tiszával érintkező településsorra, nélkülözve a koncepcionális területfejlesztési jellegű döntéseket. A szélesebb kitékintés és az egyoldalúság feloldása érdekében 1999. decemberében az MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézete – számos együttműködő partnerintézmény, egyetem és kutató bevonásával – megkezdte a Tisza menti kistérségek vidékfejlesztési problémáinak, fejlesztési lehetőségeinek feltárását. E kutatás, amely már 25 Tiszával érintkező kistérség 441 településére vonatkozott, részben az Alföld Kutatási Program folytatását is jelentette, melynek során bizonyos mértékű együttműködés alakult ki a kistérségi, megyei és régió szintű fejlesztési tervezéssel. A munka 2001-ben az MTA által elfogadott fejlesztési ajánlásokkal zárult.

Összességében tehát megállapítható, hogy a 24/1991. (IV. 17.) OGY határozatban megfogalmazott feladatok változatlanul is érvényesek. Ezek legfontosabb üzenete az, hogy az Alföld problematikája csak komplexen kezelhető, a vízháztartását, vízgazdálkodását, a gazdasági lehetőségeit térségi összefüggésben kell újraértékelni. E komplex megközelítés a jelenleg érvényes, az alább ismertetendő kormányhatározatokban megmutatkozik.

b) A Duna–Tisza közti homokhátság vízpótlásával kapcsolatban a 2271/1999. (X. 22.) Korm. határozat alapján végzett feladatok

Agrárszerkezet-váltás elősegítése

A Duna–Tisza közti homokhátság Magyarország legnagyobb homokos termőfölddel rendelkező tájegysége, termőföld területe mintegy 520 ezer ha. A hasznosított területnek közel fele – mintegy 45%-a – szántóföldi növénytermesztéssel, 6%-a szőlő- és gyümölcsstermesztéssel, 16%-a legelőként hasznosított. A homokhátságon élő gazdálkodók a globális éghajlatváltozás, a tulajdonviszonyok gyökeres átrendeződésének együttes hatására a változásokhoz alkalmazkodó agrárgazdaság kialakítására törekednek. A nagyfokú kiszolgáltatottság a tájegység természeti, környezeti adottságaihoz igazodó gazdálkodás megvalósítását, szerkezetváltást tesz szükségessé.

Homoki táji adottságokat figyelembe vevő termesztési kutatások

Az FVM megbízásából a Gabonatermesztési Kutató Kht. Kiskundorozsmai Kísérleti Telepén folyó kutatási munka célja a Duna–Tisza közti homokhátság szántóföldi növénytermesztésének sikeresebbé tétele, technológiai megoldások kialakítása a speciális ökológiai körülmények és a genetikai változatosság ötvözésével. Az EU-csatlakozással egyre élesebben vetődik fel a kedvezőtlen adottságú térségek gazdálkodásának problémája. A homokhátság vegyes gazdálkodási formáiból is meg kell őrizni egyes elemeket, és illeszteni kell a következő időszakok feltételeihez.

Továbbra is két fő kultúra határozza meg a térség szántóföldi gazdálkodását, a kalászosok és a napraforgó. A kalászosok esetében a meglévő fajták tesztelése, ismertetése, valamint a legfontosabb termést befolyásoló tényezők (műtrágyázás, elővetemények, agrotechnikai kezelések) vizsgálata képezik a kísérletek gerincét. A napraforgó-kísérletekben szerepet kap az elismert, illetve jelölt anyagok tesztelése, valamint a termést befolyásoló tényezők vizsgálata. Kísérleteket végeznek a lényegesen kisebb felületen termesztett cirokkal is, amely területen indokolt áttörés várható. Fentiekén túl vizsgálják a homoki gyepgazdálkodás lehetőségeit.

A vizsgálatok eredményei az átalakuló szaktanácsadási rendszeren keresztül a technológiai újdonságok adaptálásával az elkövetkező években versenyképesebbé tehetik a Duna–Tisza közén gazdálkodók tevékenységét.

Homokhátsági Speciális Célprogram

2003-ban harmadik évébe lépett az FVM által támogatott Homokhátsági Speciális Célprogram. A vízgazdálkodási problémákkal küszködő tájegység agrárszerkezet-váltását, az itt élők jövedelemviszonyainak javítását és a környezettudatos gazdálkodást előirányzó speciális vidékfejlesztési célprogram több lábon áll, négy alprogramot és nyolc projektet foglal magába. Céljai a következők:

- szárazságtűrő és alternatív növények termesztése gyakorlatának elterjesztése,
- önfenntartó tanyai gazdaság modelljének kialakítása és gyakorlati megvalósításának elősegítése,
- a homokhátságon élők alternatív jövedelemszerző képességének előmozdítása a vidékfejlesztés speciális eszközeinek alkalmazásával,
- családi gazdaságok alapanyag-termelésére épülő, helyi jelentőségű feldolgozók megvalósíthatósági tanulmányának elkészítése és gyakorlata kialakításának elősegítése.

A Homokhátsági Speciális Célprogram megvalósulását a Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara gesztorálja a Pest és Csongrád Megyei Agrárkamarak együttműködésével, valamint a gazdálkodók partnerségével. Az idei évben 28 növény közül válogathattak a gazdálkodók, akik a 160 mintaterület kialakítására benyújtották pályázatukat. A szervezők a programot térítésmentes képzéssel, szaktanácsadással segítik. A Homokhátsági Speciális Célprogram az agrárgazdálkodók, a vidékfejlesztés területén tevékenykedők körében országosan ismertté és elismertté vált.

A Duna–Tisza közti homokhátság vízháztartási helyzetének javítása

A vízügyi ágazat a központi költségvetés által biztosított lehetőségekhez igazodva 2003-ig 70 db vízkormányzó, vízvizsartartó műtárgy fejlesztését, rekonstrukcióját készítette el. A műtárgyakhoz kapcsolódva mintegy 300 km elfajult vízfolyás, csatornaszakasz vízszállító-képességének a visszaállítása, a medertározási lehetőségek kihasználása, vizes élőhelyek kialakítása valósult meg. Elkészült a Fehér-tó rekonstrukciója. A program pénzügyi lehetőségeit befolyásolta az 1998-2000-es évek szélsőségesen csapadékos időjárása, amikor a vízhiány mellett a belvízi problémák is jelentkeztek.

Az elmúlt években a talajvízszintek kis mértékben emelkedtek, de az idei aszályos év ismét kedvezőtlen hatással volt a talajvízszintek alakulására. A csapadékosabb időjárás és a beavatkozások pozitív hatásaként könyvelhető el, hogy a belvízi biztonság megőrzése mellett a területről késleltetve történik a káros vizek levezetése, a műtárgy és csatornarekonstrukciók következtében a parti sávok vízviszonyait javító magasabb vízszintek tarthatók.

A modellvizsgálatok eredményei alapján a térségben az emberi beavatkozások negatív hatásaival szemben a természeti, éghajlati változások a meghatározóak, az emberi beavatkozások csupán 15%-ban játszottak szerepet. Ebből arra lehet következtetni, hogy a racionális, tervszerű vízvizsartartással a vízhiányból származó problémák csökkenthetők ugyan, de nem szüntethetők meg.

A vízhiányos helyzet javítása érdekében tett intézkedések közül ki kell emelni a foktői vízkivételi művet, az aszályos időszakok tekintetében. Az elmúlt 10–12 évben a mezőgazdasági öntözési igények jelentősen visszaestek, az öntözési lehetőségek nincsenek kihasználva (2003-ban a térséget sújtó súlyos aszály ellenére a meglévő kapacitás kihasználtsága a 60%-ot sem érte el).

2002-ben kezdődött és jelenleg is folyik a Duna–Tisza közti területi tározási lehetőségek vizsgálata, a legjobb adottságú tározók kijelölése a természetvédelmi, kulturális örökségvédelmi, ezen belül a régészeti szempontok és a kistérségi igények figyelembevételével.

Az agrárágazat a Duna–Tisza közti homokhátságon támogatott vízgazdálkodási tevékenység keretében törekszik a vízkészletek minél nagyobb mértékű helyben tartására. A térségi vízgazdálkodás javítását célzó intézkedések a károsan sok víz elvezetésére, vagy éppen a kevés víz vizsartartására irányulnak. A helyi vízgazdálkodás létesítményfejlesztési igénye egyrészt a hátságon működő víztársulatok, másrészt az önkormányzatok és magánszemélyek vízgazdálkodási pályázataiban jelenik meg. A támogatás célja a vízgazdálkodási társulatok által működtetett (üzemeltetett) térségi és helyi érdekeket szolgáló közcélú vízgazdálkodási művek fejlesztése, rekonstrukciója, fenntartási munkáinak műszaki igényszinten tartása.

A környezetvédelmi tárca a Duna–Tisza közti homokhátság vízpótlásáról szóló 105/1995. (XI. 1.) OGY határozatban megfogalmazott környezetvédelmi szempontok mint feladatok végrehajtásával kapcsolatban a területen kiépítette a felszín alatti vizek megfigyelésére szolgáló monitoring hálózatot. A monitoring hálózat üzemeltetése folyamatosan történik. Az adatok alapján éves jelentésben kerül sor a terület állapotértékelésére. A monitoring hálózat üzemeltetése és a feldolgozott adatok alapján folyamatosan növekszik a területre vonatkozó ismeretanyag, amely a Duna–Tisza közti homokhátságot érintő problémák megoldásának kidolgozásához háttéranyagként szolgál.

A természetvédelem feladataként az egykori vizes élőhelyek, valamint a vízvisszatartási, víztározási célra alkalmas területek állami tulajdonba vétele az országos jelentőségű védett természeti területeken kis lépésekben folytatódott, melynek egyik oka, hogy költségvetési finanszírozás nem, illetve alig volt. Ennek következtében alig van olyan tározóterület, ahol a tulajdoni körülmények szabad vízmegőrzést, akadálytalan vízkormányzást biztosítanak. Nem teljes körű a meglévő belvízrendszer elemeinek hidrológiai felülvizsgálata, a tározók módosított hasznosításában érdekeltel igényeinek felmérése. A tározók üzemrendjének aktuális helyzetéhez történő igazításával a hatékonyabb vízvisszatartás mellett (csak a kárt okozó belvíz kerüljön elvezetésre) érvényre lehetne juttatni a viszonylag új keletű ökológiai vízigényeket is.

A program természetvédelmi szempontból legkonkrétabb és legfontosabb, a gyakorlati tapasztalatok megszerzéséhez, a várható környezeti hatások becsléséhez nélkülözhetetlen pontja, a többcélú mintaterület alakítása. Ennek végrehajtásában 1999. óta források hiányában előrelépés nem történt, annak ellenére, hogy a vízpótlásra a tanulmányterv elkészült.

c) Jelentés a 2271/1999. (X. 22.) Korm. határozat végrehajtásáról

2003. május 7-én a Kormányhoz benyújtásra került a Duna–Tisza közti homokhátság vízháztartási helyzetéről és a további szükséges intézkedésekről szóló 2271/1999. (X. 22.) Korm. határozat végrehajtásáról készült jelentés. A jelentés összegzésként megállapította, hogy a kormányhatározatban, illetve a mellékletét képező Cselekvési Programban megfogalmazott feladatok irányvonala helyes, de a Cselekvési Programban foglalt feladatok hatékonyabb végrehajtása érdekében szükséges a feladatok konkrét meghatározása és a feladatokhoz rendelt források Kormány általi megerősítése. A jelentésben foglaltakat a Kormány tudomásul vette azzal, hogy az érdemi döntés meghozatalához szükséges előterjesztést az érintett tárcák dolgozzák ki. Ez megtörtént, a „*Duna–Tisza közti hátság területén bekövetkezett kedvezőtlen változások hatásainak mérsékléséről*” szóló kormány-előterjesztést a Kormány 2004. április 14-i ülésén elfogadta. A Kormány döntése értelmében 2004. évben a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat, mint a területében legnagyobb részben érintett térségi szervezet, nagyobb szerepet kap a homokhátság egészét érintő program megvalósításában.

A kormányhatározat mellékletét képező Intézkedési Tervben lévő feladatok megvalósításában való közreműködésre 2004. évben a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat részére 200,0 millió Ft-ot az európai integrációs ügyek koordinációjáért felelős tárca nélküli miniszter, 100,0 millió Ft-ot az FVM és 99,5 millió Ft-ot a KvVM biztosít költségvetéséből. A kormányzati feladatok koordinációját tárcaközi bizottság látja el, amelynek vezetőjévé az Alföld felzárkóztatásáért felelős miniszteri biztost (dr. Nemcsók János) nevezték ki.

A kormányhatározatban szereplő feladatok két területre helyezik a hangsúlyt:

- a lakosság életminőségének javítása, a homokhátság népességmegtartó képességének növelése (mezőgazdasági termelés biztonságának növelése, szerkezetváltás szorgalmazása);
- a vízgazdálkodási helyzet hatékony javítása (vízviSSzatartási lehetőségek kiépítésével a térség gazdálkodásának jobbítása, a természeti állapot megóvása, illetve ezen intézkedésekhez szükséges források biztosítása).

A kormány-előterjesztés szerint az elkövetkező öt évben összesen kb. 10 milliárd Ft költségvetési forrás ráfordításával – és emellett kb. ugyanannyi európai uniós forrás felhasználásával – elérhető lenne a Duna–Tisza közti hátságon bekövetkezett kedvezőtlen természeti változások hatásainak mérséklése.

Nemzeti Aszálystratégia

A Duna–Tisza közti hátság problémáinak egyik fontos tényezője az aszályos időszakok ismétlődése. Az aszálystratégia célja az, hogy a társadalom felelős és döntéshozó tagjai, valamint szervezetei számára rendszerbe foglalja az aszály elleni küzdelemhez szükséges fogalmakat, módszereket, lépéseket és mindazt a forrást, amit használni lehet az aszály megelőzésére, továbbá annak bekövetkeztekor az okozott károk mérséklésére és türésére. A stratégia alapot jelent a rövid távú akcióprogramok kialakításához, továbbfejlesztése pedig szükséges az aszálykérdés megoldásához.

A Nemzeti Aszálystratégia elfogadásával a magyar jogrendszer szerves részévé válik az aszály elleni védekezés. Az aszálystratégia lehetőséget és egyben kötelezettséget is jelent az egyes szakterületeken cselekvési programok kidolgozására, amelyek konkrét megvalósítási formákat és eszközöket fognak teremteni megelőzést, védekezést, kárenyhítést jelentő feladatokhoz. A cselekvési programok kidolgozása természetesen a szakemberek aktív közreműködésével történik majd, ami lehetőséget ad, hogy a tudományos élet szakemberei legújabb kutatási eredményeiket, tapasztalataikat beépítsék, és ezzel a célok megvalósulásának hatékonyságát elősegíthessék.

Az aszálystratégia elfogadását, valamint az aszálykárok megelőzésére, mérséklésére a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium koordinációjával létesítendő Nemzeti Aszály Bizottság felállítását követő lépés az Aszály Alap létrehozása. Az Aszály Alap által a költségvetésben konkrét pénzügyi keret nyílik a megelőzés, kárenyhítés feladatainak finanszírozására, és így mind az aszály által sújtott területen élők, mind a közvetlenül vagy közvetetten érintettek számára kiszámíthatóbbá és tervezhetőbbé válik e cél megvalósításának pénzügyi biztosítása.

A Nemzeti Aszálystratégia elfogadásával jogszabályi érvennyel kimondásra kerül, hogy az aszály a teljes társadalmat közvetlenül vagy közvetetten érintő kérdés. A megelőzés, védekezés, kárenyhítés vonatkozásában kidolgozásra kerülő cselekvési programok az aszály által sújtott területen élők életkörülményeinek javítását, a termelés biztonságának növelését fogják szolgálni.

d) A Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése (VTT)

A Tisza mente komplex integrált fejlesztése indulhat meg az úgynevezett Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése kapcsán. A Duna és a Tisza árvízvédelmi műveinek felülvizsgált fejlesztési feladatairól, valamint a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelésére vonatkozó koncepcióról

(a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) szóló 1022/2003. (III. 27.) Korm. határozat alapján, az árvízvédelmi prioritások szem előtt tartásával olyan program kerül kidolgozásra, amely bemutatja az érintett szakterületek fokozatos, folyamatos szerves kapcsolódását az árvízvédelmi célú beavatkozásokhoz. Az árvíz szabályozott kivezetését és a folyóba történő szükség szerinti visszavezetését szolgáló, műtárgyakból és tározókból álló rendszer úgy kerül kialakításra és működtetésre, hogy a Tisza-völgy fejlesztésével kapcsolatos programokban előirányzott célok megvalósíthatók legyenek. A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) szóló 1107/2003. (XI. 5.) Korm. határozat a VTT I. ütemét határozta meg.

Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése munka keretében elkészült térségi tervezési feladatok

A VTT I. ütemére vonatkozó fejlesztési programot megalapozó térségi tervezési munkák két részre bonthatók, egyrészt a VTT előrehaladásához illeszkedő, az árvízvédelmi feladatok megvalósítását elősegítő tervezési munkákra, másrészt a Tisza teljes árterére jellemző problémakör megoldását célzó térségi tervezési feladatokra. Ez utóbbiak keretében

a) a VTT árapasztó tározóinak megvalósításához illeszkedően elkészült:

- a vidékfejlesztési programjavaslat,
- a VTT első ütemével érintett területekre és az ártéri tájgazdálkodás mintaterületeire vonatkozó javaslat,
- az ártéri tájgazdálkodási területek víz-, ökológiai és gazdálkodási rendszereinek, illetve a megvalósítás feltételeinek, követelményeinek tervezéséhez szükséges metodika az árapasztó tározók tájgazdálkodási szempontú tervezési feladatainak megalapozására,
- a kijelölt öt tározó vonatkozásában elkészült az örökségvédelmi hatástanulmány;

b) a teljes tiszai árterre vonatkozó térségfejlesztési feladatok megalapozásaként a következő munkák kerültek kidolgozásra:

- a Tisza-térség fejlesztési és környezetgazdálkodási koncepciójának alapelvei (az egyeztetett koncepció-alapelvek szerint megindult a Tisza-térség koncepciójának kidolgozása, amelyet a témáért felelős tárcák 2004. március 31-ig terjesztenek a Kormány elé),
- a kistérségi programok EU-konform metodikája (e metodika alapján kerülnek kidolgozásra a helyi szakértők bevonásával a VTT által érintett kistérségek fejlesztési programjai, amelyeket a Tisza-térségi fejlesztési koncepció és program alapoz meg).

A tájhasználatváltás alapelvei és lehetséges támogatási rendszere összhangban van a készülő Nemzeti Vidékfejlesztési Tervvel (NVT), az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programmal (AVOP) és a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programmal (NAkP).

Összességében tehát megállapítható, hogy a Kormány folyamatosan napirenden tartja a Duna-Tisza közti homokhátságra, valamint az Alföld egészére vonatkozó vízpótlási és vidékfejlesztési problémák megoldását. A korábbi határozatokban foglaltak alapján a hátralévő feladatokat

- a Duna-Tisza közti hátság területén bekövetkezett kedvezőtlen változások hatásainak mérsékléséről szóló 2095/2004. (IV. 27.) Korm. határozatban, továbbá
- a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) szóló 1107/2003. (XI. 5.) Korm. határozatban

összegezte, amelyek alapján megindulhat a Tisza mente komplex integrált fejlesztése. Az utóbbi kormányhatározat 6. pontja értelmében az árapasztó tározókhoz szükséges területeken az érintett tulajdonosok részére ajánlott megoldási rendszerekről előterjesztés készül.

ad 2. pont

„... tekintse át az állami földmérési és térképészeti feladatokról szóló, valamint a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatszolgáltatás rendjéről szóló jogszabályokat, különös tekintettel egyrészt a térinformatikai rendszerek és a területrendezési tervek alapjául szolgáló digitális térképek előállítására, másrészt a területi információs rendszerek működésére. Ennek alapján szükség szerint tegyen javaslatot a térképi, illetve térinformatikai rendszerek összehangolt és hatékony működését elősegítő intézkedésekre;”

a) Földmérési térképek

Az állam földmérési és térképészeti feladatait alapvetően a földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 1996. évi LXXVI. törvény (Fttv.) és a végrehajtására kiadott jogszabályok rendelkezései határozzák meg. Állami alapfeladatnak minősül:

- az ország állami térképekkel való ellátásának biztosítása,
- a honvédelem térképellátása,
- az állami alapadatok kezelése, tárolása, karbantartása és szolgáltatása,
- a nemzetközi kötelezettségekből származó feladatok ellátása,
- a magyarországi hivatalos földrajzi nevek megállapítása, nyilvántartása és abból adatok szolgáltatása, továbbá
- az állami alapfeladatokkal kapcsolatos kutatás és műszaki fejlesztés.

Az állam a térképellátás érdekében gondoskodik az állami alapmunkák végzéséről. Állami alapmunkának minősül:

- az állami földmérési alaptérképek és átnézeti térképek készítése és folyamatos felújítása,
- az állami topográfiai térképek készítése és folyamatos felújítása,
- az alaponthálózatok létesítése és fenntartása,
- az államhatár földmérési munkái,
- a hivatalos földrajzi nevek megállapítása érdekében a Földrajzinév-bizottság működtetése.

Az állami térképeknek – a térképkészítés céljától függően – alkalmasnak kell lenniük:

- a hatósági nyilvántartások,
- a térinformatikai rendszerek,
- a honvédelmi és rendvédelmi tevékenységek,
- a helyi önkormányzatok feladatainak ellátásához szükséges terület-, illetve településfejlesztési és településrendezési, vagyon-nyilvántartási, információs és településirányítási tevékenység,
- a közlekedési, a hírközlési, a vízgazdálkodási tevékenység,
- az infrastruktúra-fejlesztés,
- az agrár- és térségfejlesztési tevékenység,
- a természet- és környezetvédelmi tevékenység,
- a bányászati szakigazgatás által elrendelt térképészeti tevékenység, illetve geodéziai nyilvántartások,

- adózási célú nyilvántartások és
  - statisztikai célú feladatok
- térképi megalapozására.

A polgári földmérési és térképészeti tevékenység ágazati irányítását a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter látja el, a katonai földmérési és térképészeti tevékenységet a honvédelmi miniszter irányítja. Az országos térképellátás összhangjának megteremtése érdekében a két miniszter – a törvényben meghatározott társmínisztériumok és országos hatáskörű szervek bevonásával – Térképellátási Koordinációs Bizottságot (TÉKOB) működtet.

A TÉKOB feladata a képvisellel rendelkező szervezetek közép- és hosszú távú földmérési és térképészeti vonatkozású terveinek áttekintése, fontossági sorrendjének megállapítása, továbbá javaslattétel a földmérési és térképészeti tevékenység irányításáért felelős minisztereknek.

Az Fttv. rendelkezik arról is, hogy az állami és helyi önkormányzati térinformatikai rendszerek alapjául az állami térképeket és az állami alapadatokat kell felhasználni. A térinformatikai rendszerek összekapcsolhatósága érdekében e rendszerek térképi adatbázisaiban az egységes országos vetületi rendszerben (EOV) meghatározott vagy abba átszámított koordinátákat, továbbá az egységes országos magassági alaponthálózatra (EOMA) vonatkozó adatokat kell felhasználni. Az állami és helyi önkormányzati térinformatikai rendszerekben az ingatlan-nyilvántartási térképen bekövetkezett változásokat is át kell vezetni.

Az állami alapfeladatok ellátásához szükséges költségforrásokat a központi költségvetésben kell megtervezni.

Az állami földmérési alaptérképek adatbázisban való kezelése az MSZ 7772-1:1997 digitális alaptérképi szabvány (DAT) alapján történik. Tekintve, hogy a digitális alaptérképek készítésére költségvetési forrás nem állt rendelkezésre, a Kormány hozzájárult a Nemzeti Kataszteri Program (NKP) elindításához és a megkezdéséhez szükséges 6,6 milliárd Ft hitel kormánygaranciával való felvételéhez.

A Nemzeti Kataszteri Program 1998 elején kezdődött meg. 1998–2002. évek között a digitális térképi adatbázis készítésében elsőbbséget élveztek azok a települések, ahol az önkormányzatok – az Fttv. biztosította lehetőséggel élve – társfinanszírozást vállaltak. Az érintett önkormányzatok kölcsönös egyezségeen alapuló megállapodásban rögzített módon jogosultak feladataik ellátásában az adatbázis használatára. A társfinanszírozásban általában a nagy városok önkormányzatai vettek részt, többek között Debrecen, Pécs, Győr, Szombathely, Nyíregyháza, Székesfehérvár stb. Ebben az időszakban összesen 474 ezer hektáron (belterület és külterület) készült el a szabványos térképi adatbázis. Az adatbázis készítése – a terepi adatgyűjtés és a magas élömunka-ráfordítás miatt – nagy költséggel járt.

Az elmúlt évek gazdasági feltételeinek változásai miatt az önkormányzatok NKP-ban való részvételi szándéka csekély mértékűre apadt, a digitális térképi adatbázisok készítése jelentősen lelassult. Olyan megoldást kellett keresni, amellyel a meglévő analóg, papír alapú térképek számítógépes feldolgozása viszonylag rövid idő alatt, kisebb költségráfordítással elvégezhető. Ezért a Nemzeti Kataszteri Program keretében négy körzeti földhivatal külterületén (Baja, Letenye, Pásztó, Siófok) az ingatlan-nyilvántartási térképek digitális

átalakításával – kísérleti jelleggel – elkészítésre kerültek a digitális (vektoros) térképek. Az így szerzett tapasztalatokat figyelembe véve – az NKP rendelkezésre álló hitelforrását felhasználva – a külterületi vektoros térképkészítés kiterjesztésre került hat megyére (Bács-Kiskun, Békés, Nógrád, Somogy, Tolna és Zala). Ezen megyékben – 2,6 millió hektáron – 2004. január és 2005. január között befejeződik a digitális külterületi térképkészítés. A digitális átalakítások során a termőföld-privatizációhoz kapcsolódó (kárpótlás, részaránytulajdon rendezése) földmérési munkákból származó numerikus térképi adatállományok is felhasználásra kerültek.

A meglévő térképi állományok vektoros átalakításával lényegesen gyorsabban készíthetők el a számítógépen kezelhető térképek, azonban ezen információk adatbázisba szervezése – amely jelentős idő- és költségforrást igényel – továbbra is célként szerepel. Ezért – fenntartva a Nemzeti Kataszteri Program eredeti célkitűzéseit – első lépésben az ország teljes területére – a bel- és külterületekre egyaránt – kerül sor az ingatlan-nyilvántartási térképek digitális (vektoros) másolatának elkészítésére (I. ütem), majd a második lépésben az adatbázisba szervezésre (II. ütem), amelyhez helyszíni adatgyűjtés is párosul. Az ingatlan-nyilvántartási térképek digitális (vektoros) átalakítása során nyert térképi adatállományok bármely informatikai rendszerben – pl. *.dxf formátumú kimenettel – felhasználhatók. Ezzel a módszerrel 2007. év végére elkészül az ország teljes területét lefedő digitális térképi adatállomány, melyet évenkénti ütemezésben követhet az adatbázis készítése.

A Nemzeti Kataszteri Program fentebb bemutatott felgyorsítására a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium előterjesztést készített a Kormány részére, melyet a Kormány a 2122/2003. (VI. 6.) Korm. határozatával elfogadott. A végrehajtás költségeinek fedezésére a kormányhatározat lehetőséget biztosít további hitel felvételére is.

Az ingatlan-nyilvántartási térképek vektoros átalakítását

- a külterületi térképek és
- a belterületi, illetve különleges külterületi (volt zárkerti) térképek

bontásban célszerű elvégezni.

A külterületi térképek vektoros átalakítását – figyelemmel a meglévő és felhasználható numerikus adatokra – összesen 5 640 850 hektár területen kell elvégezni, melynek tervezett végrehajtási sorrendje az alábbi:

- Bács-Kiskun, Békés, Nógrád, Somogy, Tolna és Zala megye területén folyamatban lévő munkák befejezése, valamint Budapest területén még hátralévő 13 kerület térképeinek feldolgozása;
- Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye külterületi vektoros térképi adatállományának elkészítése;
- Baranya, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Vas és Veszprém megye külterületi térképeinek vektoros feldolgozása.

A végrehajtás – a folyamatban lévő munkák kivételével – 2004. januárban kezdődik és 2005. szeptember végével zárul. A budapesti kerületek térképeinek átalakítása 2007. decemberében fejeződik be.

A belterületi térképek vektoros átalakítása, amely során el kell végezni a meglévő numerikus adatok bedolgozását, az ingatlan-nyilvántartási térképek raszterizálását és digitalizálását, a külterületek feldolgozásával egy időben és azonos sorrendben 2004. januárban indul. A

befejezés 2007. december vége. Az elvégzendő feladat 583 695 hektár belterületre, továbbá 198 000 hektár különleges külterületre (volt zártkertre) terjed ki.

Az egész ország területét lefedő digitális (vektoros) átalakítás után valamennyi település térképe egységes országos vetületi rendszerben kezelhető az eddig használatos többféle (sztereografikus, henger észak, henger közép, henger dél) vetületi, illetve vetület nélküli rendszerekkel szemben. A térképek számítógépen való kezelése lehetővé teszi az ingatlan-nyilvántartás integrált informatikai alapon történő kezelését, továbbá a nemzetgazdaság valamennyi ágazata (állami és önkormányzati, közlekedés, hírközlés, területfejlesztés és területrendezés stb.) számára biztosítja a térinformatikai rendszerekhez szükséges térképi alapokat.

Az állami térképek vektoros átalakításának befejezése után meg kell kezdeni a vektoros térképek MSZ 7772-1:1997 szabvány szerint leírt adatbázisba való szervezését. A szükséges kiegészítő méréseket és adatgyűjtéseket a lehető leggazdaságosabb módszer kiválasztásával, korszerű technológiák (légifényképek, digitális ortofotók, műholdas helymeghatározó műszerek) alkalmazásával szükséges végrehajtani. A vektoros térképek kiegészítése után elkészíthető a szabványos adatsere-formátumú térképi adatbázis (DAT).

Természetesen a Nemzeti Kataszteri Program bemutatott folytatása nem zárja ki az Fttv. 28. §-ának (3) bekezdésében biztosított soronkívüliség lehetőségét. A soronkívüliség a Térképellátási Koordinációs Bizottság egyetértésével és a költségek egy részének átvállalásával biztosítható.

A Nemzeti Kataszteri Program végrehajtása, amely az állami földmérési alaptérképek készítésére irányul, hitel felvételével valósítható meg. A hitelfelvétel kormánygaranciával történik.

Az állami földmérési alaptérképek készítése, felújítása és kezelése mellett az állam feladata az alapponthálózatok létesítése és karbantartása, a topográfiai térképek folyamatos felújítása, az államhatárral kapcsolatos nemzetközi szerződésekben meghatározott földmérési feladatok végrehajtása. Az állami alapfeladatok végzésének pénzügyi előirányzatát a központi költségvetésben kell megtervezni [Fttv. 28. § (1) bekezdés]. A költségvetési előirányzatot ki kell egészíteni a földmérési és térképészeti állami alapadatok (a továbbiakban: állami alapadatok) szolgáltatásából származó bevételek jogszabályban meghatározott részével [a 63/1999. (VII. 21.) FVM-HM-PM együttes rendelet szerint a bevétel 50%-át az alapmunkák végrehajtására kell fordítani (adatértékdíj), a másik 50% az adatszolgáltató – földhivatalok, Földmérési és Távérzékelési Intézet – szolgáltatásokkal kapcsolatos költségeit fedezi].

Az alapmunka további forrását képezték még az egyéb bevételek, illetve az NKP előtti önkormányzati hozzájárulások is. A kiadásokra 1989-ben 98,2 millió Ft (a teljes fedezet 45,9%-a), 2000-ben már csak 30 millió Ft (amely az összes forrás 8,9%-át tette ki) volt a központi költségvetésben biztosítva.

Az állami alapmunkák végrehajtásának forrását alapvetően az adatszolgáltatási bevétel 50%-a képezi. A Nemzeti Kataszteri Program végrehajtásának előrehaladásával azonban az alapmunka pénzügyi forrása erősen csökken, mivel az NKP végrehajtásához biztosított hitel visszafizetésének fedezetét éppen az adatszolgáltatási bevételek biztosítják. Ez azt eredményezi, hogy az alaptérkép készítésén túli állami feladatok (alapponthálózati munkák, topográfiai térképészeti, az államhatár földmérési munkái) nem hajthatók végre. Ennek

következményeként a Nemzeti Kataszteri Program végrehajtása is veszélybe kerül, mert a digitális alaptérkép készítésének alapfeltétele az alapponthálózatok fenntartása és fejlesztése, továbbá az államhatár földmérési munkáinak végzése (amelyekre egyébként nemzetközi szerződések is kötelezik a magyar államot). A topográfiai térképkészítés hiánya pedig a nemzetgazdaság valamennyi területét érinti, hiszen azok a helyi és regionális tervezések térképi alapjául szolgálnak.

A kieső adatszolgáltatási bevételek pótlását a központi költségvetésből szükséges biztosítani, amelyet – a 2005. évtől kezdődően – külön célleírányzat jogcímcsoportban célszerű a költségvetési törvényben szerepeltetni.

A vektoros digitális kataszteri térképek adatszolgáltatása a földhivatali telekommunikációs hálózaton, a TAKARNET-en keresztül megoldható. Az on-line adatszolgáltatással kapcsolatos rendelkezéseket a 41/2002. (V. 14.) FVM rendelet tartalmazza, melynek korszerűsítését a minisztérium a közeljövőben tervezi. Ebből látható, hogy az egységes állami térképészeti adatok elérhetősége egységes rendszerben biztosított (nem csak a közsféra számára).

Összefoglalva megállapítható, hogy a földmérési és térképészeti tevékenységet szabályozó jogszabályok megfelelnek a hazai elvárásoknak, megfelelően biztosítják a nemzetgazdaság állami térképekkel való ellátását. Az 1990-es évek elején bekövetkezett technikai robbanás jótékony hatást gyakorolt a magyarországi információs társadalomra, jelentősen lendítette az informatika fejlődését. A földmérési és térképészeti jogszabályok előremutatóan követték a technikai fejlődést, így azok ma is korszerűek.

b) Topográfiai térképek

Az Fttv. egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 21/1997. (III. 12.) FM-HM együttes rendelet úgy rendelkezik, hogy a nagy méretarányú állami topográfiai térképek (1:10 000 és annál nagyobb) előállításáért a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter, a közepes és kis méretarányú állami topográfiai térképek előállításáért (1:10 000–1:250 000, ideértve az 1:250 000 méretarányban készült térképeket is) a honvédelmi miniszter felelős.

A polgári felelősségi körbe tartozó 1:10 000 méretarányú topográfiai térképek jelenleg folyamatban lévő helyesbítése során olyan megoldás kidolgozása van folyamatban, hogy ezen térképek is számítógépen kezelhető formában álljanak rendelkezésre. Kísérleti jelleggel elkészült az Alföldön (Szolnok és környéke) 192, Veszprém környezetében 320 db 1:10 000 méretarányú topográfiai térképszelvény számítógépes feldolgozása. Meg kell jegyezni, hogy ennek költségfedezete igen hiányos, így az ütemes előrehaladás sem biztosítható.

Ismeretes az is, hogy az 1:10 000 méretarányú topográfiai térképek raszteres formában rendelkezésre állnak (színes nyomatok és fedvények külön-külön), sőt a domborzati fedvény vektorizálása az ország teljes területére megtörtént.

A honvédelmi miniszter felelősségi körébe tartozó topográfiai térképezési feladatok keretében 2001–2003. években megtörtént az 1:50 000 méretarányú topográfiai térképek és a Digitális Térképészeti Adatbázis (DTA-50) részleges felújítása és átalakítása a NATO előírásainak megfelelően. Az elkészített térképek alapján 2004-ben megkezdődik az 1:50 000 méretarányú polgári célú állami topográfiai térképek kiadása. A DTA-50 jelenleg a legnagyobb méretarányú aktuális tartalommal rendelkező digitális térképészeti adatbázis, amely az egész

ország területére rendelkezésre áll és karbantartása folyamatos, továbbá kiváló alapul szolgál az országos és regionális adatbázisok létrehozásához, valamint alkalmas nemzetközi projektekben való felhasználásra is. A HM Térképészeti Kht. ezen felül biztosítja a felhasználók részére a korábbi kiadású, 1:25 000, 1:100 000 és 1:200 000 méretarányú topográfiai térképeket és azok digitális raszter változatát, továbbá az 1:50 000 méretarányú topográfiai térképek alapján készült Digitális Domborzat Modellt. A katonai térképészet folyamatosan végzi az ország területének mérőkamerás légi fényképezését. Az évente 30 000 km²-ről 1:30 000–1:40 000 méretarányban készített felvételek széleskörűen alkalmazhatóak egyéb célokra is. Jelenleg tárgyalások folynak a polgári és a katonai térképészet vezetői között a légifényképezési feladatok szorosabb összehangolásáról, figyelembe véve a mezőgazdaság Integrált Irányítási és Ellenőrzési Rendszerének igényeit is.

A topográfiai térképek szükséges korszerűsítése érdekében, az Fttv. követelményeinek kielégítésére a polgári és a katonai térképészet 1997-ben közösen kidolgozta a Magyar Topográfiai Program (MTP) koncepcióját. A tervek szerint az új, egységes topográfiai térképrendszer alapját az 1:10 000 méretarányú topográfiai térképekkel szemben támasztott követelményeket kielégítő Digitális Topográfiai Adatbázis képezte volna. A szükséges források hiánya miatt a polgári térképészet jelenleg a meglévő 1:10 000 méretarányú térképek felújítását folytatja, a katonai térképészet pedig ez évben kezdi meg a kompetenciájába tartozó 1:25 000 méretarányú topográfiai térképekkel szemben támasztott követelményeket kielégítő Digitális Topográfiai Adatbázis létrehozását, az új topográfiai térképsorozat előállítását.

c) Területi információs rendszer

A területrendezés és -fejlesztés tervezése számára szükséges információkról a területfejlesztéssel és területrendezéssel kapcsolatos információs rendszerről és a kötelező adatközlés rendjéről szóló 112/1997. (VI. 27.) Korm. rendelet rendelkezik. Ez meghatározza a rendszer célját, felépítését (országos és megyei szintű), tartalmi követelményét, valamint az adatátvitel és az adatszolgáltatás rendjét. A rendelet alapján a VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht.-ban kiépült és működik a területi információs rendszer. Az adatbázis 15 000 adatot tartalmaz településenként, a rendszerben 1500 tematikus fedvény található vonatkoztatási területekre tagolva és ágazati bontásban. Az adatbázisból gyakorlatilag korlátlan számú mutató, grafikon és kartogram generálható dinamikusan.

A rendszer fejlesztése mind az eszközállomány korszerűsítése, mind az adatbázis bővítése vonatkozásában folyamatosan napirenden van. A területi információs rendszerről szóló kormányrendelet felülvizsgálatát a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosítása után tervezi, elsősorban a felhasználói kör és az adatok hozzáféréseinek szabályozása szempontjából.

d) Javaslatok

A beérkezett részanyagok alapján megállapítható, hogy a földmérési és térképészeti tevékenységre, a területi tervezésre, valamint a területi információs rendszerekre vonatkozó jogi szabályozást tovább kell fejleszteni, beleértve a térképészeti feladatok végrehajtásának összehangolását és az adatszolgáltatást is.

Mivel a munka egymással összefüggő, egymást kölcsönösen kiszolgáló, de önmagukban is széles szakterületek összefogását igényli, első lépésként szakértői munkacsoport létrehozása

célszerű a HM Térképészeti Kht., az MH Térképész Szolgálat (MH TЭСZ), az IHM, az FVM, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, a Földmérési és Távérzékelési Intézet és a VÁTI Kht. közreműködésével. A szakértői munkacsoport létrehozásához külön kormányfelhatalmazás nem szükséges, ez ügyben a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal a kezdeményező lépéseket meg fogja tenni.

ad 3. pont

„... vizsgálja meg az ország jelentősebb vízfolyásai mentén kialakult, több megyét érintő, nagyobb összefüggő, árvíz és belvíz által veszélyeztetett területek tekintetében olyan területfelhasználási szabályok kidolgozásának szükségességét, amelyek lehetővé teszik a megyei és településrendezési tervekben összehangolt intézkedések alkalmazását.”

A jelenleg érvényes jogszabályok és irányelvek mind települési, mind térségi szinten számos előírást tartalmaznak, amelyek kifejezetten az árvíz és belvíz által veszélyeztetett települések és térségek tervezésére vonatkoznak.

1) Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) előírja, hogy

- a településrendezés során figyelembe kell venni a népesség biztonságának általános követelményét (8. §),
- a településszerkezeti tervben fel kell tüntetni a területek felhasználását veszélyeztető tényezőket, különösen – többek között – az árvízveszélyt (11. §),
- szabályozási tervet kell készíteni minden esetben olyan területekre, amelyek – többek között – a természeti adottság szempontjából különös figyelmet érdemelnek, vagy ahol azt az építés helyi rendjének biztosítása szükségessé teszi (12. §),
- indokolt esetben élni lehet a telekalakítási és építési tilalom elrendelésének eszközével (20. §).

2) A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 18. §-ának (3) bekezdése szerint a természeti területen – a jogszerűen beépített területek kivételével – tilos a természetes és természetközeli állapotú vízfolyások, vizes élőhelyek partvonalától számított 50 méteren, a tavak partjától számított 100 méteren belül, valamint a vízfolyások hullámterében új épületek, mesterséges létesítmények elhelyezése. A vízi létesítmények, a hajózást, a halastavakon a halászati hasznosítást szolgáló létesítmények elhelyezésére a külön jogszabályban meghatározott módon és esetben, az érintett hatóságok hozzájárulásával [21. § (3) bekezdés b) pont] kerülhet sor.

3) A hullámterek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és a hasznosításáról szóló 46/1999. (III. 18.) Korm. rendelet szerint

- „A hullámtér mint az ökológiai hálózat szerves és meghatározó része – ha nem minősül védett természeti területnek – természeti területként kezelendő, ahol az árvíz biztonságos levezetésének elsődlegességét kell figyelembe venni.” [6. § (3)]
- „Külterületen a parti sávban – a (2) bekezdésben meghatározott kivételekkel – általában csak gyepgazdálkodás folytatható.” [3. § (1) bekezdés első mondata]
- „Ha a parti sáv rendeltetését és ennek megfelelő használatát, szükség szerinti igénybevitelét nem akadályozza, illetőleg a meder állapotát nem veszélyezteti, az arra hatáskörrel rendelkező hatóság – a vízügyi felügyelet szakhatósági hozzájárulásával – a parti sávban szántó vagy egyéb művelési ágak megfelelő hasznosítást is engedélyezhet.” [3. § (2)]

- „A parti sávban épületet, építményt csak kivételesen – ha azt a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, különösen a természeti területekre, illetve a védett természeti területekre vonatkozó rendelkezései lehetővé teszik, továbbá az országos településrendezési és építésügyi követelményekről szóló külön jogszabály szerint meghatározott körben, az arra hatáskörrel rendelkező hatóság, valamint az illetékes vízügyi és természetvédelmi hatóság szakhatósági hozzájárulásával – lehet elhelyezni.” [3. § (3)]

4) Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet (OTÉK)

- a beépítése nem szánt területek között sorolja fel a vízgazdálkodási területet, amelybe
  - többek között – a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek tartoznak (30. §),
- az építmények elhelyezhetőségének általános követelményei között említi a különböző biztonsági követelményeket (31. §).

5) A földművelésügyi és vidékfejlesztési, valamint a közlekedési és vízügyi miniszter együttes 7001/2002. (FVÉ 6.) FVM–KöViM irányelvet adott ki az árvíz és belvíz által veszélyeztetett települések árvíz- és belvízveszély ellen hatásosabb védelmet nyújtó településrendezési eszközeinek elkészítéséhez és módosításához. Az irányelv az általános ajánlások mellett a települési főépítész, a települési önkormányzat képviselő-testülete, valamint a megyei főépítész számára adott részletes iránymutatást a teendőkre vonatkozóan (nyilvántartások, térképek, munkarészek, előírások, sajátos jogintézmények – pl. építési tilalom – alkalmazása stb.).

6) Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény (OTrT) meghatározza a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervekben alkalmazható övezeteket, amelyek között szerepel a „rendszeresen belvízjárta terület” és a „hullámtér és nyílt ártér” övezet. Előírja továbbá, hogy a „rendszeresen belvízjárta terület” övezet által érintett települések rendezési tervéhez belvízrendezési munkarészt kell készíteni, a „hullámtér és nyílt ártér” övezet területén pedig beépítésre szánt terület nem jelölhető ki (23. és 24. §).

7) Több települést vagy megyét érintő, árvízzel és belvízzel veszélyeztetett összefüggő térség esetében különösen fontos a szomszédos települések és megyék település-, illetve területrendezési terveinek *összehangolása*. Ennek jogi garanciáját a következő előírások adják:

- a) a településszerkezeti tervet a szomszédos települési önkormányzatokkal és a megyei önkormányzattal egyeztetni kell (Étv. 10. §),
- b) a megyei önkormányzatnak (megyei főépítésznek) gondoskodnia kell a településrendezési terveknek a megyei területrendezési tervekkel való összehangjáról (Étv. 6. §, Tft. 11. §),
- c) a megyei tervet a szomszédos megyék önkormányzataival egyeztetni kell (a területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet – a továbbiakban: Korm. rendelet – 13. §-a),
- d) a területfejlesztésért és területrendezésért felelős miniszter (területi főépítész) összehangolja az országos és a térségi területfejlesztési koncepciókat és programokat (Tft. 9. §),

- e) az érintett települési önkormányzatok társulhatnak összefüggő településrendezési feladataik közös megoldására (Étv. 15. §), hasonlóképpen
- f) több megye közös területrendezési tervét az érintett megyék közösen dolgozhatják ki (Korm. rendelet 13. §).

A fentiekből következően új jogszabályok kiadása nem szükséges, a meglévő szabályok adta lehetőségek kihasználásával, az előírások következetes betartásával egy adott térségre vonatkozó megelőző és kárenyhítő területfelhasználási szabályok kidolgozhatók.

További garanciát jelent a szabályok és intézkedések összehangolt kidolgozására az, hogy egyes térségek esetében az állam átvállalhatja a nagyobb térséget érintő tervezés feladatát. Ez történik a Tisza-térség esetén, ahol a Kormány a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) szóló 1107/2003. (XI. 5.) Korm. határozatának 2/b) pontjában előírta, hogy a területfejlesztésért és területrendezésért felelős miniszter készítse el a Tisza-térség területrendezési tanulmánytervét, amely ajánlasként alapjául szolgál a megyei területrendezési tervek összehangolt elkészítéséhez.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az országgyűlési határozatban foglalt célok teljesültek, illetve teljesítésük folyamatos.

ad 4. pont

„Az Országgyűlés kiemelt jelentőséget tulajdonít a határ menti térségek esetében a határon átnyúló együttműködésnek, amely során a területek felhasználása, újrahasznosítása és rehabilitációja, valamint az infrastruktúra fejlesztése terén együttműködésre kell törekedni az államhatár túloldalán található, a felhasználandó, újrahasznosítandó, rehabilitálandó területhez szervesen kapcsolódó terület közigazgatási szerveivel, a minél tervszerűbb és célszerűbb és hatékonyabb területfejlesztés és területrendezés érdekében. Az Országgyűlés felkéri ezért a Kormányt, hogy vizsgálja felül a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvényt és a végrehajtását szolgáló egyéb jogszabályokat abból a szempontból, hogy kapjon megfelelő hangsúlyt a szomszéd országok érintett szerveivel való együttműködés.”

A határon átnyúló tervezés szükségessége és lehetősége már megjelent a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvényben (Tft.) oly módon, hogy a törvény a területfejlesztésért és területrendezésért felelős miniszter feladatai között nevesítette – többek között – az országhatáron átnyúló, közös területrendezési koncepciók és tervek elkészíttetését (Tft. 9. §).

Ehhez kapcsolódóan tartalmaz előírást a területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet is, amely szerint

- a szomszédos országokkal közös területfejlesztési koncepciók és programok véleményezésére és elfogadására, az érintett térségnek megfelelő területfejlesztési koncepció, illetve program véleményezésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni [9. § (3) bek.],
- a szomszédos országgal közös területrendezési terv egyeztetésének és elfogadásának rendjére a kiemelt térségekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni (16. §).

Az utóbbi előírás a partnerországgal közösen elkészítendő, kiemelt térségnek minősülő területrendezési tervről tesz említést, de nincs rendelkezés általában a határ menti megyék vagy a határ menti térségek esetében történő eljárásra. Indokolt ezért, hogy a szomszéd országok érintett közigazgatási szerveivel való együttműködés kötelezettségére konkrétan utaljon törvényi előírás az Országgyűlés határozatának megfelelően.

Az erre vonatkozó kezdeményező lépést a Kormány megtette. A Tft. folyamatban lévő módosítása során javasolja, hogy a Tft. kerüljön kiegészítésre az alábbi előírással:

„... Határ menti térségek esetében az egyeztetésbe a minisztert és – a külügyminiszter útján – a szomszédos országok területrendezésért felelős szerveit is be kell vonni.”

A törvényjavaslat elfogadását követően lehet megvizsgálni, hogy a területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről szóló 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet, továbbá a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről szóló 18/1998. (VI. 25.) KTM rendelet kiegészítésére szükség van-e. A szomszédos országok eltérő viszonyai miatt már most valószínűsíthető, hogy minden részletre kiterjedő, általános érvényű szabályokat (pl. az egyeztetésbe bevonandók köre, határidők stb.) nem lehet kidolgozni. Az Országos Területrendezési Tervnek a szomszédos országokkal történt egyeztetése során szerzett tapasztalatok alapján meg kell még jegyezni, hogy az egyeztetés eredményessége nagymértékben függ a partnerország ez irányú fogadókészségétől is. Várható az is, hogy az Európai Unióhoz tartozó szomszédos országokkal való egyeztetés eljárási értelemben jobban közelíthető lesz a magyarországi gyakorlathoz, mint a más országokkal való egyeztetés.

A 61/2003. (V. 28.) OGY határozat 1., 3. és 4. pontjában foglaltak teljesítése a 60/2000/EK „Víz Keretirányelv” hazai végrehajtásával szorosan összefügg, ezért a területi tervezés két- és többoldalú egyeztetési folyamatát a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek készítésének egyeztetési folyamata nagymértékben elősegítheti.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az Országgyűlés fentebb idézett határozatában foglalt feladat teljesült, illetve teljesítése folyamatban van.

Összegzés

Az egyes területi folyamatok megvalósítását szolgáló kormányzati intézkedésekről szóló 61/2003. (V. 28.) OGY határozat egyes pontjaiban előírt vizsgálatok és ezek eredménye alapján szükségessé váló intézkedések megtörténtek, illetve folyamatban vannak; e területeken újabb döntéshozatalra nincs szükség.